

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
ВІТКАЛЮК Іван Володимирович

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„___” _____ 2025 р., протокол № _____
завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки,
Марта КОПИТКО

(підпис)

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2025

АНОТАЦІЯ

ВІТКАЛІЮК І.В. Система забезпечення фінансового контролю в Україні.-
Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2025.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню системі забезпечення фінансового контролю в Україні.

У роботі розглянуто теоретичні аспекти забезпечення фінансового контролю, визначено його вплив на розвиток національної фінансової системи. Здійснено оцінку інституційних механізмів та правових інструментів, які забезпечують фінансовий контроль в Україні. Оцінено сучасний стан фінансового контролю в Україні та діяльність державних органів щодо забезпечення фінансового контролю. Проаналізовано застосування міжнародного досвіду щодо формування системи фінансового контролю. Виокремлено основні проблеми сучасної системи фінансового контролю та запропоновано напрями підвищення її ефективності в Україні.

Ключові слова: перевірка, фінансовий контроль, державні контролюючі органи, державні антикорупційні органи, податки, система фінансового контролю.

ANNOTATION

VITKALIUK I.V. The System of Financial Control Assurance in Ukraine. – Manuscript.

Qualification thesis for obtaining the Master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance, and the Stock Market." – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2025.

The qualification thesis is dedicated to the study of the system of financial control assurance in Ukraine.

The paper examines the theoretical aspects of financial control assurance and defines its impact on the development of the national financial system. An assessment of institutional mechanisms and legal instruments ensuring financial control in Ukraine has been conducted. The current state of financial control in Ukraine and the activities of state authorities in ensuring financial oversight have been evaluated. The study also analyzes the application of international experience in the formation of a financial control system. Key issues of the modern financial control system have been identified, and directions for enhancing its effectiveness in Ukraine have been proposed.

Keywords: audit, financial control, state supervisory authorities, state anti-corruption bodies, taxes, financial control system.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	7
1.1. Теоретичний базис фінансового контролю.....	7
1.2. Нормативно- правове забезпечення щодо здійснення фінансового контролю в Україні	14
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Ключові інституційні механізми забезпечення фінансового контролю	23
2.2. Оцінка та аналіз сучасного стану системи фінансового контролю в Україні.....	27
Висновки до розділу 2.....	37
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	39
3.1. Міжнародний досвід формування системи фінансового контролю...39	
3.2. Напрямки підвищення системи забезпечення фінансового контролю в Україні.....	44
Висновки до розділу 3.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Сучасна система забезпечення фінансового контролю в Україні охоплює сукупність правових, організаційних та інституційних механізмів, які спрямовані на контроль та регулювання фінансових потоків. Важливу роль у фінансовому контролі відіграють державні контролюючі органи, такі як Рахункова палата, Державна аудиторська служба та Державна податкова служба України.

Ефективне функціонування системи фінансового контролю сприяє прозорості державних фінансів, зниженню рівня корупції та забезпеченню економічної стабільності. Удосконалення цієї системи сприяє запобіганню правопорушенням у виконанні професійних та службових обов'язків.

Впровадження міжнародного досвіду та удосконалення законодавчої бази є ключовими напрямками покращення системи фінансового контролю в державі.

Теоретичні аспекти дослідження фінансового контролю знайшли відображення в наукових працях таких науковців, як Баранова Д.А., Василик О.Д., Гуцаленко Л.В., Дрозд І.К., Ключка О.В., Опарін В.М., Піхоцький В.Ф., Ревак І.О., Хмельков А.В., Шевчук В.О., Штангрет А.М. та ін.

Однак, попри значну кількість наукових праць з даної тематики, питання забезпечення фінансового контролю потребують подальшого дослідження кращих практик та інноваційних підходів для підвищення ефективності контролюючих механізмів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних та практичних засад функціонування системи контролю за фінансами в Україні.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити теоретичні основи забезпечення фінансового контролю;
- дослідити сутність ключових понять, пов'язаних з темою дослідження;
- проаналізувати нормативно-правову базу функціонування системи фінансового контролю в Україні;

- оцінити сучасний стан фінансового контролю в Україні;
- проаналізувати діяльність державних контролюючих та антикорупційних органів щодо забезпечення фінансового контролю;
- дослідити міжнародну практику здійснення фінансового контролю;
- окреслити перспективи застосування фінансових інструментів для підвищення ефективного забезпечення системи фінансового контролю.

Об'єктом дослідження є система фінансового контролю в Україні.

Предметом дослідження є організаційно-інституційні механізми та інструменти забезпечення фінансового контролю.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи були застосовані такі наукові методи:

діалектичний та наукової абстракції - для визначення сутності фінансового контролю;

контент-аналіз - для дослідження нормативно-правових актів, що регулюють питання здійснення фінансового контролю в Україні;

методи аналізу та синтезу - для вивчення особливостей практики фінансового контролю;

метод формалізації - для визначення наслідків проведення фінансового контролю для економіки держави;

метод систематизації - для аналізу перспектив міжнародного співробітництва та координації зусиль у сфері фінансового контролю.

Наукова новизна проведеного дослідження та одержаних результатів полягає в комплексному аналізі та порівнянні різних стратегій та інструментів здійснення фінансового контролю.

Основний зміст роботи. У першому розділі розглянуто теоретичні засади дослідження сутності фінансового контролю та його нормативно-правове забезпечення.

У другому розділі розкрито ключові інституційні механізми забезпечення фінансового контролю, здійснено оцінку та аналіз сучасного стану системи фінансового контролю в Україні.

У третьому розділі окреслено міжнародний досвід здійснення фінансового контролю та перспективи застосування такого досвіду в Україні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (44 найменування на 4 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 64 сторінки, із них основний текст- 54 сторінки, які містять 5 таблиць, 10 рисунків, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретичний базис фінансового контролю

Розвиток економіки, соціальної сфери та суспільства на сучасному етапі вимагає нового концептуального підходу до розуміння сутності контролю за державними фінансовими ресурсами. Зростає потреба у ґрунтовному теоретичному осмисленні створення єдиної системи контролю, що відображатиме взаємозв'язок та взаємозалежність її складових, враховуючи міжнародний економічний досвід.

Контроль є невід'ємною складовою системи регулювання, основним завданням якої є виявлення відхилень від встановлених стандартів та порушень принципів законності, ефективності й раціонального використання матеріальних ресурсів на ранніх етапах. Це дозволяє своєчасно вживати коригувальні заходи, а в окремих випадках - притягати винних до відповідальності, відшкодовувати завдані збитки або запроваджувати заходи для запобігання чи мінімізації подібних порушень у майбутньому. Окрім цього, Декларація окреслює загальні принципи діяльності контролюючих органів, їхні взаємовідносини з парламентом та урядом, а також визначає їхні права, повноваження й методи роботи.

Основна мета системи державного контролю полягає в підвищенні ефективності роботи органів державної влади у сфері захисту інтересів держави та її громадян. Це досягається шляхом посилення відповідальності державних органів і посадових осіб за виконання покладених на них обов'язків. Такий контроль за своєю природою повинен здійснюватися від імені держави спеціалізованими контролюючими органами, які не виконують жодних інших функцій.

Функціонування держави неможливе без використання фінансових ресурсів, що формуються у централізованих і децентралізованих грошових фондах та забезпечують її фінансову основу.

Державний фінансовий контроль є ключовою функцією державного управління, спрямованою на реалізацію фінансової політики, забезпечення належного формування й ефективного використання фінансових ресурсів для досягнення стратегічних цілей держави у сфері розподільчих відносин. Він може розглядатися як самостійний інструмент управління економічним розвитком, а також як механізм контролю за фінансовими ресурсами на макро- і мікрорівнях. Завдяки фінансовим важелям впливу на соціально-економічні процеси, їх кількісні та якісні показники, фінансовий контроль виконує роль регулятора економічної системи, спрямовуючи її розвиток у потрібному напрямі.

Реалізація державного фінансового контролю здійснюється через спеціалізовану систему органів, створених державою для виконання цієї функції. Вона є складовою загальної структури контролюючих органів держави та водночас виступає ключовим елементом фінансового механізму, що забезпечує реалізацію державної фінансової політики.

Різноманітні наукові підходи до визначення поняття «фінансовий контроль», наведено в табл.1.1.

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до трактування поняття «фінансовий контроль»

№	Автор/джерело	Визначення
1	Василик О.Д., Павлюк К.В. [4]	Складова системи управління фінансами, що охоплює контроль за фінансовою діяльністю держави, регіонів, підприємств і організацій. Він передбачає дотримання фінансового законодавства, оцінку доцільності витрат та аналіз економічної ефективності фінансових операцій.
2	Гуцаленко Л.В.[6]	Сукупність органів і заходів, спрямованих на перевірку законності та ефективності операцій у сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів держави та місцевого самоврядування. Це одна з форм державного

№	Автор/джерело	Визначення
		контролю, що забезпечує дотримання законодавства, збереження власності, а також раціональне використання бюджетних і власних коштів, допомагаючи виявляти фінансові порушення.
3	Дрозд І.К., Шевчук В.О. [8]	Управлінська функція, яка полягає не лише у виявленні відхилень від нормативних показників, а й у використанні результатів контролю для підтримання стабільності системи управління через прийняття обґрунтованих рішень.
4.	Кириленко О.П. [12]	Один із ключових елементів управління фінансами, що передбачає перевірку правильності розподілу валового національного продукту, формування та використання грошових коштів.
5.	Опарін В.М. [17]	Сукупність методів і форм перевірки законності та доцільності фінансових операцій, що забезпечує реалізацію фінансової політики як на загальнодержавному рівні, так і щодо окремих економічних суб'єктів.
6.	Піхоцький В.Ф. [26]	Комплекс заходів, які здійснюються органами влади та спеціалізованими установами з метою забезпечення законності та ефективності формування, управління та використання фінансових ресурсів, захисту фінансових інтересів держави, місцевого самоврядування, підприємств та громадян, а також досягнення фінансових цілей.

Сформовано автором на основі джерела [4,6,8,12,17,26]

В табл.1.1. відображено різноманітні наукові підходи до визначення фінансового контролю, наголошуючи на його значенні у забезпеченні фінансової дисципліни, законності та ефективного управління ресурсами.

Фінансовий контроль представляє собою механізм, що забезпечує нагляд за фінансовими процесами на різних рівнях (державному, корпоративному, громадському) з метою раціонального використання фінансових ресурсів.

Основні завданнями фінансового контролю відображено на рис.1.1.

Рис. 1.1. Основні завдання фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [11].

Перевірка законності фінансових операцій передбачає контроль відповідності фінансових процесів нормам законодавства.

Оцінка ефективності використання ресурсів має на меті визначення результативності фінансової діяльності.

Виявлення фінансових ризиків здійснюється на підставі даних аналізу показників фінансової діяльності для запобігання можливим порушенням і зловживанням.

Формування антикорупційної політики представляє собою запобігання корупційним схемам у фінансовій сфері.

Фінансовий контроль базується на низці принципів, які визначають його ефективність і правомірність, зокрема:

- Законність – всі контрольні заходи здійснюються відповідно до законодавчих норм.
- Об'єктивність – аналіз фінансової діяльності має бути неупередженим.
- Регулярність – контроль має здійснюватися на постійній або періодичній основі.
- Комплексність – охоплення всіх аспектів фінансової діяльності.

- Прозорість – результати контролю повинні бути доступними для відповідних органів;
- Достовірність – всі перевірки повинні ґрунтуватися на фактах та підтверджених документах;
- Оперативність – швидке виявлення та усунення порушень [15] .

Державний фінансовий контроль здійснюється уповноваженими органами влади, зокрема Рахунковою палатою, Державною аудиторською службою, Податковою службою та Національним банком України. Він є невід'ємною складовою фінансової системи країни та виконує важливу функцію державного управління, яка полягає у виявленні відхилень від встановлених норм, оцінці ефективності використання бюджетних коштів і державного майна, аналізі їх впливу на економічну діяльність, а також встановлення причин можливих порушень і надання відповідних рекомендацій органам влади (рис.1.2).

Рис.1.2. Види фінансового контролю за класифікаційними ознаками
Сформовано автором на основі джерела [11].

Функціонування системи державного фінансового контролю ґрунтується на законодавчих нормах і здійснюється через мережу державних та місцевих органів, включаючи спеціалізовані контролюючі структури. Він є завершальним етапом у процесі фінансового управління та водночас відіграє важливу роль у регулюванні фінансових відносин у державі.

Значення фінансового контролю в загальній системі управління суспільними процесами пояснюється його особливою функцією. Оскільки фінансові ресурси відображають різні аспекти економічної діяльності, контроль за їх використанням охоплює всі сфери господарського життя та забезпечує належний рівень фінансової дисципліни.

За способами здійснення фінансового контролю виділяють такі форми:

1. Ревізія – це вид документального контролю, спрямований на перевірку фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій. Її основне завдання полягає у контролі за дотриманням фінансового законодавства, достовірністю бухгалтерського обліку та звітності, а також виявлення нестач, розтрат, привласнень і фінансових порушень. За підсумками ревізії складається відповідний акт.

Головна мета ревізії полягає у виявленні порушень у фінансовій та господарській діяльності, фактів розкрадання, марнотратства, неефективного використання ресурсів, а також визначення причин таких явищ. Вона дає змогу встановити відповідальних осіб і вжити заходів щодо відшкодування завданих збитків. Крім того, за результатами ревізії розробляються рекомендації для усунення недоліків та притягнення винних до відповідальності, зокрема адміністративної або кримінальної.

Перевірка підприємств у межах ревізії передбачає комплексний аналіз їхньої фінансово-господарської діяльності, ефективності використання наявних ресурсів, дотримання податкових зобов'язань перед бюджетом та інших аспектів фінансової дисципліни.

Ревізію проводять спеціально уповноважені контролюючі органи після завершення певного періоду господарських операцій. Всі виявлені порушення

підтверджуються доказами, визначається розмір завданих збитків, встановлюються винні особи, а також відповідальність відповідно до норм чинного законодавства.

2. Аудит представляє собою незалежний контроль, спрямований на перевірку достовірності фінансової звітності суб'єкта господарювання та відповідності бухгалтерського обліку чинним нормативно-правовим вимогам.

На відміну від ревізії, аудит має інше призначення та особливості проведення. Його здійснюють незалежні аудиторські компанії або сертифіковані аудитори. Послуги надаються на договірній основі, а їх оплата здійснюється замовником. Результати проведення аудиторської перевірки відображаються в Аудиторському звіті та аудиторському висновку.

Важливим аспектом є те, що аудитор несе відповідальність перед зовнішніми користувачами щодо його висновків, зокрема перед акціонерами, банківськими установами та кредиторами.

3. Сутність тематичної перевірки, як форми контролю, полягає в охопленні окремих аспектів фінансово-господарської діяльності підприємств і організацій. Вона може стосуватися, наприклад, перевірки збереження матеріальних цінностей, правильності податкових розрахунків або взаємодії з державними фондами. Проведення таких перевірок здійснюється державними контролюючими органами в межах їхніх повноважень.

4. Камеральна перевірка базується на аналізі поданих звітних документів без виїзду на об'єкт перевірки. Зазвичай її здійснюють органи виконавчої влади, наприклад, податкова служба під час перевірки податкових декларацій.

5. Фінансова експертиза – це державний механізм фінансового контролю, який передбачає аналіз та оцінку нормативно-правових актів, фінансових показників і економічних результатів діяльності підприємств. За її підсумками надаються висновки та рекомендації для ухвалення управлінських рішень.

6. Службове розслідування має на меті перевірку дотримання працівниками службових обов'язків та нормативно-правових актів, що регулюють їхню діяльність. Його ініціює керівництво підприємства у разі

виявлення порушень, нестач чи фінансових зловживань, а проводить спеціально створена комісія.

7. Слідство представляє собою комплекс процесуальних дій, спрямованих на встановлення відповідальності посадових осіб за фінансові злочини, такі як привласнення майна чи службові зловживання. Його здійснюють правоохоронні органи відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

Особливої уваги заслуговує внутрішній контроль, який здійснюється власниками, керівництвом або спеціальними підрозділами підприємства. Він являє собою систему заходів, методів і процедур, спрямованих на забезпечення ефективної роботи організації, дотримання законодавчих вимог, захист активів, достовірність фінансової звітності та досягнення стратегічних цілей.

Цей контроль є важливою складовою управління фінансовими та господарськими процесами, оскільки сприяє запобіганню помилкам і порушенням, забезпечує стабільність діяльності та підвищує ефективність прийняття рішень. Внутрішній контроль впроваджується в межах підприємства для моніторингу та аналізу власних фінансових операцій.

Отже, фінансовий контроль представляє собою систему заходів з перевірки, аналізу та оцінки фінансових операцій, яка здійснюється для забезпечення законності, доцільності та ефективності використання фінансових ресурсів, а також невід'ємну частину управління фінансами як у державному, так і в приватному секторах.

1.2. Інституційні механізми та правові інструменти забезпечення фінансового контролю в Україні

Фінансовий контроль є важливим механізмом забезпечення ефективного управління державними ресурсами, запобігання фінансовим порушенням та підвищення прозорості у сфері публічних фінансів. В Україні фінансовий контроль регулюється низкою основних законодавчих актів, які встановлюють

правові засади, організаційні принципи та методи здійснення контролю за фінансовими операціями.

Розглянемо ключові нормативно-правові акти, що визначають порядок фінансового контролю в нашій державі.

Конституція України була прийнята 28 червня 1996 року і є основним законом держави, який закладає загальні принципи управління державними фінансами та визначає засади контролю у фінансовій сфері [14].

Стаття 95 Конституції встановлює, що бюджетна система України ґрунтується на принципах справедливості та ефективності використання бюджетних коштів[14].

Стаття 98 визначає функцію Рахункової палати щодо контролю за використанням державних фінансів[14].

Система органів державного фінансового контролю відповідно до Конституції України може бути поділена на дві підсистеми:

- органи загального контролю, які визначають загальні принципи та напрями контролю;
- спеціалізовані органи, які реалізують делеговані їм контрольні повноваження.

Таким чином, Конституція закріплює основи фінансового контролю, створюючи підґрунтя для розробки відповідних законодавчих норм.

Бюджетний кодекс України був прийнятий 8 липня 2010 року Законом України № 2456-VI. Він набрав чинності з 1 січня 2011 року [3].

Цей кодекс визначає основи функціонування бюджетної системи України, регулює процеси формування, розподілу та виконання державного і місцевих бюджетів, а також встановлює правила фінансового контролю та відповідальності за порушення бюджетного законодавства [3].

Бюджетний кодекс є основним нормативно-правовим актом, що регламентує процеси формування, виконання та контролю за використанням державного та місцевих бюджетів. Він визначає:

- порядок складання та виконання бюджетів різних рівнів;

- правила здійснення державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів;
- повноваження контролюючих органів у бюджетному процесі;
- відповідальність за бюджетні правопорушення.

Бюджетний кодекс закріплює механізми здійснення фінансового контролю з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Податковий кодекс України був прийнятий 2 грудня 2010 року Законом України № 2755-VI та набрав чинності 1 січня 2011 року.

Цей кодекс визначає засади оподаткування в Україні, регулює порядок нарахування та сплати податків і зборів, встановлює права та обов'язки платників податків, а також контролюючих органів, і забезпечує правові механізми податкового контролю та відповідальності за порушення податкового законодавства [21].

Податковий кодекс регулює систему податкового контролю та адміністрування податків. Він містить:

- порядок здійснення податкових перевірок;
- процедури контролю за правильністю нарахування та сплати податків;
- права та обов'язки платників податків і податкових органів;
- заходи відповідальності за податкові правопорушення.

Податковий контроль здійснюється органами Державної податкової служби України через камеральні, документальні та фактичні перевірки.

Закон України «Про Рахункову палату» був прийнятий 2 липня 2015 року №576-VIII визначає правовий статус, повноваження, організаційні засади діяльності Рахункової палати, яка здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України, ефективністю їхнього витрачання та управління державним майном.

Рахункова палата України дійсно є ключовим органом фінансового контролю в державі. Вона має важливу роль у забезпеченні прозорості та ефективності використання державних коштів.

Її основні функції включають:

1. *Контроль за надходженням та використанням бюджетних коштів:* Рахункова палата здійснює перевірки правильності і своєчасності надходження коштів до Державного бюджету України, а також контролює їх використання згідно з нормативно-правовими актами[25].
2. *Підзвітність Верховній Раді України:* Як орган, підзвітний Верховній Раді, Рахункова палата має регулярно надавати звіти про результати своїх перевірок і аудитів, забезпечуючи таким чином парламент контролем за державними фінансами[25].
3. *Вищий державний колегіальний орган фінансового контролю:* Рахункова палата є незалежним органом, що здійснює аудиторську діяльність на державному рівні, виявляючи порушення та даючи рекомендації щодо покращення управління фінансами [25].

Таким чином, Рахункова палата виконувала і виконує важливу роль у забезпеченні належного використання державних коштів, забезпеченні фінансової прозорості та запобігання фінансовим зловживанням.

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VII застосовується до аудиторів, підприємств будь-яких форм власності та видів діяльності, а також до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Закон не охоплює діяльність органів державної влади, їх підрозділів та посадових осіб, що наділені повноваженнями здійснювати державний фінансовий контроль відповідно до законів України, а також внутрішній аудит у юридичних особах, органах державної влади та місцевого самоврядування [22].

Цей закон встановлює правові засади проведення незалежного аудиту фінансової звітності, зокрема:

- визначає порядок здійснення аудиторської діяльності;
- встановлює вимоги до аудиторів та аудиторських фірм;
- регулює питання державного нагляду за аудиторами;
- запроваджує міжнародні стандарти аудиту у фінансовій практиці України [22].

Аудит фінансової звітності відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності фінансових даних та підвищенні інвестиційної привабливості України.

Державна аудиторська служба України (ДАСУ) створена та функціонує відповідно до чинного законодавства України. Її заснування здійснено Кабінетом Міністрів України, який уповноважений на створення, реорганізацію та ліквідацію центральних органів виконавчої влади згідно з п. 16 ст. 116 Конституції України.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» була прийнята 3 лютого 2016 року за № 43. Цей документ визначає правові засади діяльності ДАС, її завдання, функції та повноваження у сфері державного фінансового контролю, забезпечує правові підстави для функціонування ДАС як ключового органу фінансового контролю. Вона сприяє підвищенню прозорості у використанні державних коштів, запобіганню фінансовим зловживанням та забезпеченню ефективного управління [23].

ДАСУ є центральним органом виконавчої влади. Вона підпорядковується Кабінету Міністрів України та координується Міністерством фінансів України.

Основні завдання ДАС України відображено на рис.1.3.

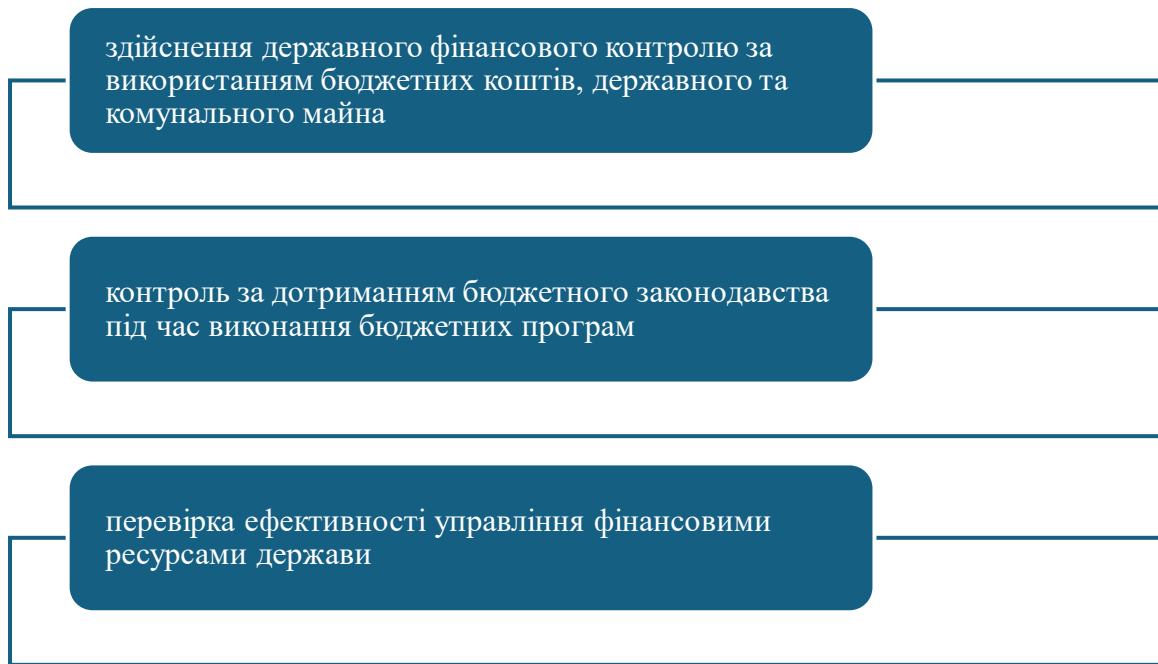

Рис. 1.3. Основні завдання Державної аудиторської служби України
Сформовано автором на основі джерела [23].

Основними функціями Держаудитслужби України є:

- проведення державного фінансового аудиту діяльності підприємств, установ, організацій;
- перевірка використання та збереження державного і комунального майна;
- здійснення ревізій та перевірок фінансової діяльності розпорядників бюджетних коштів;
- виявлення фінансових порушень, неефективного управління ресурсами та ініціювання заходів щодо їх усунення;
- надання рекомендацій щодо підвищення ефективності використання державних фінансів [23].

На міжнародному рівні ключову роль у створенні уніфікованих норм організації та методології аудиту публічного сектора відіграє Міжнародна організація вищих органів державного аудиту (INTOSAI), заснована у 1953 році під час першого конгресу на Кубі.

INTOSAI є незалежною, автономною та аполітичною організацією, яка має спеціальний консультативний статус при Економічній і Соціальній Раді ООН

(ECOSOC). Вона спрямована на сприяння належному державному управлінню, підтримку прозорості та підзвітності, боротьбу з корупцією, зміцнення довіри суспільства та забезпечення ефективного використання державних ресурсів. Головний девіз організації - «*Experientia mutua omnibus prodest*» («Спільний досвід на користь усім») [16].

З 1998 року Україну в INTOSAI представляє Рахункова палата України.

На сьогодні вищі органи аудиту, сформовані на основі принципів INTOSAI, є невід'ємною частиною сучасних демократичних держав. Вони підвищують ефективність і результативність систем державного фінансового контролю, забезпечуючи державу та суспільство якісною, об'єктивною інформацією, необхідною для покращення управлінських рішень, підвищення прозорості та зміцнення підзвітності публічного управління.

Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (ISSAI) розроблені Міжнародною організацією вищих органів аудиту (INTOSAI) з метою забезпечення єдиних підходів до аудиту державного сектора. Вони базуються на загальноприйнятих принципах аудиту, міжнародному досвіді та кращих практиках у сфері фінансового контролю.

Таким чином, фінансовий контроль в Україні регулюється низкою законодавчих актів, що охоплюють різні аспекти управління державними фінансами та сприяють їх раціональному використанню. Сукупність цих нормативно-правових актів створює єдину систему фінансового контролю, спрямовану на забезпечення стабільності, прозорості та підзвітності у сфері публічних фінансів.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження щодо теоретичних засад здійснення фінансового контролю в Україні можемо зробити наступні висновки:

фінансовий контроль є ключовим елементом системи управління фінансами, що забезпечує законність, доцільність та ефективність використання

фінансових ресурсів. Він виконує важливу роль у регулюванні економічних процесів, сприяючи підвищенню фінансової дисципліни, запобіганню зловживанням і забезпеченню прозорості фінансових операцій.

Фінансовий контроль – багатогранне явище, що охоплює різні рівні управління: державний, місцевий і внутрішньогосподарський. Він здійснюється через комплекс заходів, спрямованих на аналіз і перевірку фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки.

Існує кілька основних форм фінансового контролю, серед яких ревізія, аудит, тематичні та камеральні перевірки, фінансова експертиза, службові розслідування та слідчі дії. Кожна з цих форм має свої завдання та методи реалізації, які відповідають рівню контролю та його суб'єктам.

Основні принципи фінансового контролю закріплені в Конституції України. Бюджетний і Податковий кодекси встановлюють порядок здійснення бюджетного та податкового контролю. Закони, що регулюють діяльність Рахункової палати та Державної аудиторської служби, визначають функції основних контрольних органів. Сукупність цих нормативно-правових актів створює єдину систему фінансового контролю, спрямовану на забезпечення стабільності, прозорості та підзвітності у сфері публічних фінансів.

Таким чином, фінансовий контроль є необхідним інструментом ефективного управління фінансовими ресурсами на різних рівнях. Його якісне здійснення дозволяє не лише виявляти порушення та запобігати фінансовим ризикам, а й сприяти стабільному розвитку економіки загалом.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Ключові інституційні механізми забезпечення фінансового контролю

Фінансовий контроль виступає важливим елементом державного управління, що сприяє ефективному використанню бюджетних коштів, прозорості державних фінансів та запобіганню корупції. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації фінансовий контроль зазнає суттєвих змін, зокрема, вдосконалюються його інституційні механізми.

Рис. 2.1. Основні механізми фінансового контролю

Сформовано автором на основі джерела [6].

1. Діджиталізація фінансового контролю передбачає запровадження електронного документообігу та цифрових баз даних, що дозволяє прискорити процеси перевірок і зменшити ризик фальсифікацій. Разом з тим, автоматизовані

системи моніторингу (e-Data, ProZorro, Є-data) забезпечують відкритий доступ до фінансової інформації, що підвищує прозорість використання державних коштів.

2. Інтеграція з міжнародними стандартами передбачає впровадження Міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю (ISSAI), що забезпечують єдині підходи до аудиту державного сектору.

Співпраця з Європейською організацією вищих органів аудиту (EUROSAI) та Міжнародною організацією вищих органів аудиту (INTOSAI) сприяє покращенню якості фінансового контролю.

Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (ISSAI) є нормативною базою, розробленою Міжнародною організацією вищих органів фінансового контролю (INTOSAI). Вони спрямовані на підвищення ефективності державного аудиту, забезпечення прозорості та зміцнення довіри суспільства до роботи державних аудиторських органів.

Стандарти ISSAI організовані у вигляді чотирирівневої ієрархії, яка забезпечує системний підхід до аудиторської діяльності в державному секторі (рис.2.2.)

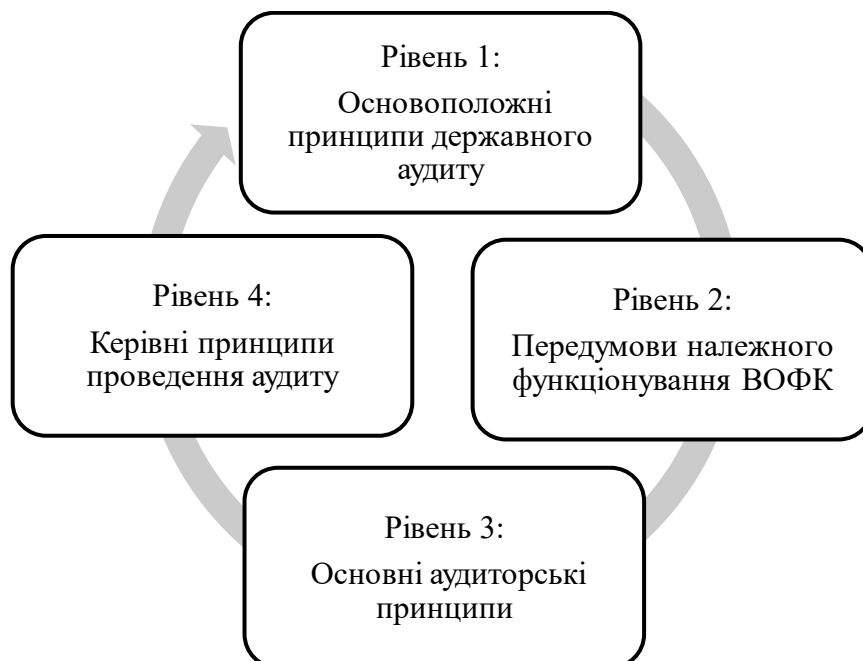

Рис.2.2. Структура Міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю (ISSAI) у вигляді чотирирівневої ієрархії
Сформовано автором на основі джерела [16].

Рівень 1: Основоположні принципи державного аудиту - містить головні принципи аудиту державного сектора, які базуються на Лімському декреті про керівні принципи аудиту (1977 рік) та Мексиканській декларації про незалежність вищих органів фінансового контролю (2007 рік).

Основні положення передбачають наступне:

- ВОФК повинні бути незалежними від державних органів управління;
- аудит державного сектора повинен бути прозорим і підзвітним;
- аудит повинен бути спрямований на підвищення ефективності управління державними фінансами.

Рівень 2: Передумови належного функціонування ВОФК- забезпечує правові, організаційні та методологічні основи діяльності вищих органів фінансового контролю.

Основні стандарти цього рівня:

- ISSAI 10 – Принципи незалежності ВОФК.
- ISSAI 20 – Принципи прозорості та підзвітності.
- ISSAI 30 – Етичні вимоги до аудиторів державного сектора.
- ISSAI 40 – Контроль якості аудиту.

Рівень 3: Основні аудиторські принципи - забезпечує методологічні основи державного аудиту, зокрема:

- Визначення ключових принципів проведення аудиту.
- Вимоги до збору та аналізу аудиторських доказів.
- Методики оцінки фінансових звітів та ефективності державного управління.

До головних стандартів цього рівня належать:

- ISSAI 100 – Основні принципи державного аудиту.
- ISSAI 200 – Основні принципи фінансового аудиту.
- ISSAI 300 – Основні принципи аудиту ефективності.
- ISSAI 400 – Основні принципи аудиту відповідності (комплаєнс-аудиту).

Рівень 4: Керівні принципи проведення аудиту - цей рівень містить детальні рекомендації та керівні принципи щодо здійснення різних видів аудиту в державному секторі, зокрема його основні стандарти:

- ISSAI 1000-2999 – Стандарти фінансового аудиту (на основі Міжнародних стандартів аудиту ISA);
- ISSAI 3000-3999 – Стандарти аудиту ефективності;
- ISSAI 4000-4999 – Стандарти аудиту відповідності.

ISSAI встановлює загальні принципи та підходи до проведення державного аудиту, що дозволяє різним країнам використовувати уніфіковані методи та критерії оцінки.

Дотримання стандартів ISSAI забезпечує належну якість аудиторських процедур, що дозволяє отримати більш достовірні результати та рекомендації для підвищення ефективності управління державними фінансами.

Стандарти ISSAI регулюють незалежність вищих органів фінансового контролю, що дозволяє уникати політичного чи адміністративного впливу на результати аудиту.

Використання стандартів ISSAI сприяє відкритості аудиту, що підвищує довіру громадськості та міжнародних організацій до органів державного фінансового контролю.

На основі аудиторських висновків, отриманих відповідно до стандартів ISSAI, державні органи можуть впроваджувати ефективніші підходи до управління фінансами, що сприяє економічному розвитку.

ISSAI узгоджуються з міжнародними стандартами аудиту (ISA), що дозволяє ефективно інтегрувати державний аудит у глобальну систему фінансового контролю.

Рівень 3. Розширення антикорупційних механізмів полягає у впровадженні обов'язкового декларування доходів посадових осіб через електронну систему НАЗК та активізації фінансових розслідувань щодо незаконного збагачення, ухилення від сплати податків і фінансових махінацій. Незаконне збагачення становить серйозну загрозу стабільності, розвитку та справедливості в усьому світі, зокрема в Україні. Тому як правоохоронні органи, так і суспільство загалом зацікавлені у використанні фінансової розвідки для протидії корупції. Корупція підриває прозорість, зменшує довіру до влади та

громадянського суспільства, завдає економічних збитків і порушує права людини.

Фінансова розвідка ґрунтується на системі запобігання та контролю за легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом. Ця система об'єднує державні та приватні установи, які для дотримання законодавства застосовують різні правові, організаційні, інформаційні та інші механізми. Її основна мета – запобігання відмиванню злочинних доходів і захист суспільства та громадян.

Рівень 4. Розвиток ризик-орієнтованого підходу передбачає, що замість вибіркового перевірок здійснюється оцінка ризиків та моніторинг фінансових операцій у режимі реального часу. Крім цього, застосування Big Data та штучного інтелекту для аналізу великих обсягів фінансових даних та виявлення аномальних транзакцій.

Рівень 5. Підвищення прозорості та відкритості фінансової інформації має на меті розширення доступу громадськості до бюджетних процесів через онлайн-платформи та відкриті реєстри, а також збільшення ролі громадянського контролю та участі неурядових організацій у моніторингу державних витрат.

Варто чітко усвідомлювати, що здійснення фінансового контролю в Україні, особливо в період воєнного стану, має значний вплив на рівень фінансової безпеки. Завдяки застосуванню заходів впливу щодо порушень бюджетного законодавства можна підвищити ефективність використання бюджетних коштів та запобігти виникненню нових загроз.

2.2. Оцінка та аналіз сучасного стану системи фінансового контролю в Україні

Головну роль у фінансовому контролі відіграють вищі органи фінансового контролю (ВОФК), які забезпечують незалежний аудит державних фінансів.

В Україні основними суб'єктами такого контролю є Рахункова палата України (РПУ), Державна аудиторська служба України (ДАСУ), Державна податкова служба України (ДПСУ), Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМ). До антикорупційних органів у сфері фінансового контролю належить Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).

РПУ здійснює зовнішній фінансовий контроль за використанням коштів державного бюджету та оцінку ефективності управління державними ресурсами.

Так, у 2023 році Рахункова палата України здійснила ревізії 399 суб'єктів господарювання, за результатами яких встановлено порушень на загальну суму 771,1 млрд грн.

У 2023 році, попри триваючу російську збройну агресію, державний бюджет перевищив заплановані доходи на 405,8 млрд грн (17,9%). У порівнянні з 2022 роком, доходи зросли на 884,8 млрд грн (у 1,5 рази).

Основними факторами збільшення стали [18]:

- благодійні внески та гранти (+564,7 млрд. грн);
- скасування податкових пільг (+63,7 млрд. грн);
- девальвація гривні (+54,3 млрд. грн);
- зростання імпорту (+44 млрд. грн);
- зарахування ПДФО з грошового забезпечення військових (+31 млрд. грн).

Доходи загального фонду перевищили план на 409,2 млрд грн (32,6%). Водночас без урахування грантів у 425,4 млрд грн, які не були передбачені планом, бюджет недоотримав 16,2 млрд грн (1,3%).

Спеціальний фонд не виконав план на 3,4 млрд грн (0,3%), хоча його частка у загальних доходах бюджету зросла у 2,3 рази, а обсяг – у 3,8 рази.

Державні видатки у 2023 році становили 4,0148 трлн грн (93,6% від плану), що на 1,3091 трлн грн (48,4%) більше, ніж у 2022 році. Значна частина коштів була спрямована на оборону та безпеку – 2,6369 трлн грн (65,7% загального обсягу), що на 1,0993 трлн грн (у 1,7 раза) більше порівняно з попереднім роком[18].

В Україні надзвичайно важливим є проведення державного фінансового контролю за використанням коштів державного бюджету та оцінку ефективності управління державними ресурсами. Державна аудиторська служба України здійснює внутрішній державний фінансовий контроль за використанням бюджетних коштів, державного та комунального майна, дотриманням бюджетного законодавства. У 2022 році Держаудитслужба провела низку заходів державного фінансового контролю.

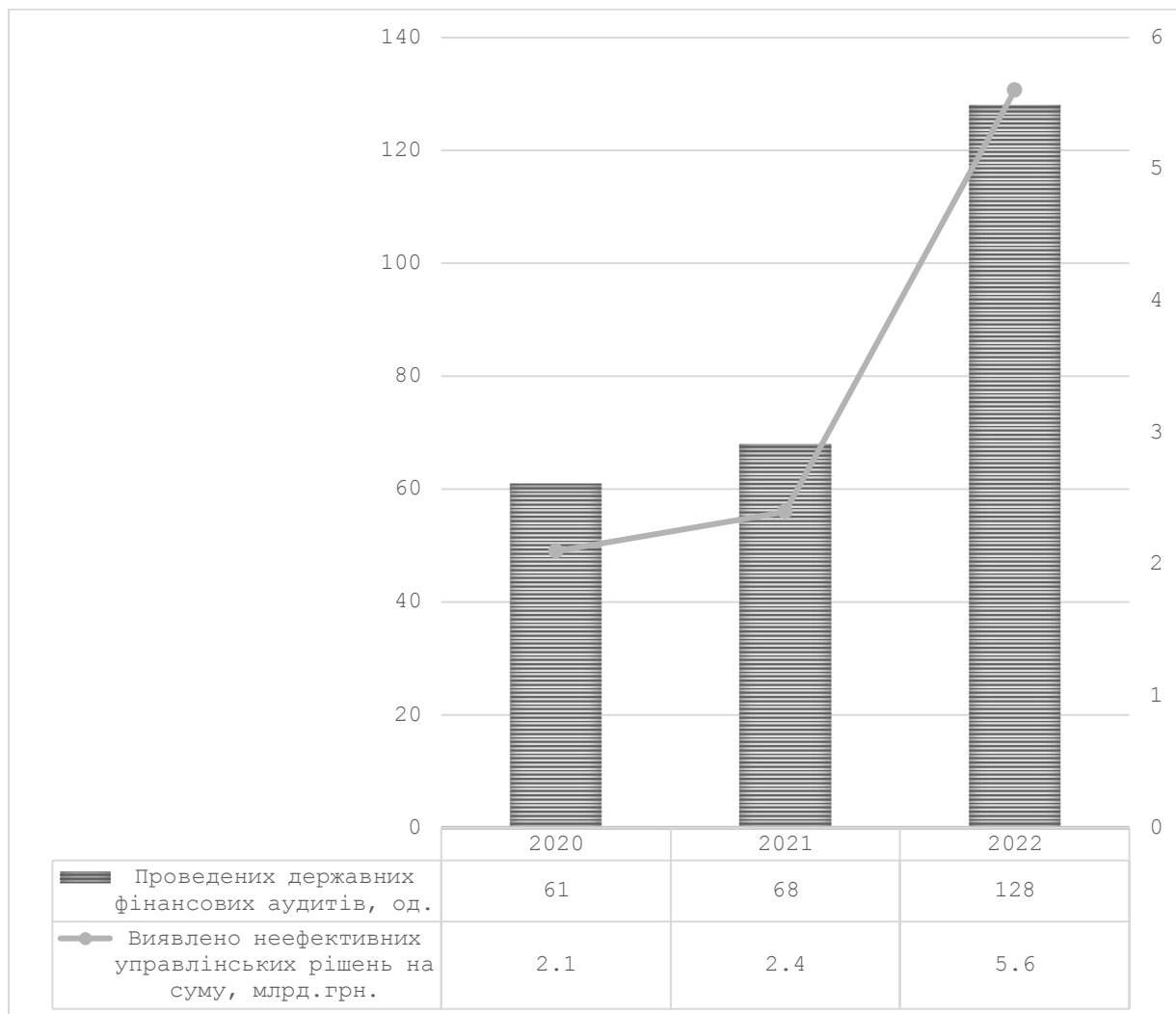

Рис.2.3. Динаміка кількості перевірок Державної аудиторської служби України впродовж 2021-2023 р.р.

Сформовано автором на основі джерела [19]

Східний офіс Держаудитслужби за 2022 р. здійснив 662 такі заходи, серед яких:

- 13 ревізій;
- 40 перевірок закупівель;
- 4 державні фінансові аудити;
- 605 моніторингів закупівель.

Під час цих заходів було виявлено порушень на загальну суму 13,6 млрд грн, з яких 253,7 млн грн становили втрати фінансових і матеріальних ресурсів.

У 2023 році Державна аудиторська служба України провела понад 13,5 тисяч заходів державного фінансового контролю, зокрема:

- 1,1 тисячі ревізій і перевірок закупівель;
- майже 12,2 тисячі моніторингів закупівель;
- 205 державних фінансових аудитів [19].

Ці заходи охопили фінансові та матеріальні ресурси на суму 1,76 трлн грн, що становить приблизно третину ВВП України за попередній рік.

За результатами проведених перевірок, ДАСУ попередила зловживання на суму майже 20 млрд грн.

Ці дані свідчать про значну ефективність роботи ДАС України у виявленні та попередженні фінансових порушень у 2023 році.

У сучасних умовах, під впливом ризиків, загроз, викликів і небезпек, порушення законодавства набувають форм ухилення від сплати податків, що переростає у серйозну загрозу кримінального характеру, спричиняючи зростання економічних злочинів у податковій сфері. Вирішення проблеми протидії ухиленню від сплати податків значною мірою залежить від ефективної боротьби з легалізацією тіньового капіталу.

Для розробки комплексу заходів з протидії таким правопорушенням необхідна достовірна інформація про їхні масштаби. Державна податкова служба України (ДПС) контролює правильність нарахування, сплати податків і зборів, адміністрування податкової політики.

У період 2019–2023 років загальна ефективність основних податків, що формують бюджет – податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток

підприємств, ПДВ та спеціального податку на споживання – коливалася від 82,57% загальних доходів бюджету у 2020 році до 52,77% у 2023 році.

Така зміна структури доходів зведеного бюджету здебільшого зумовлена зменшенням податкових надходжень, що, з одного боку, пов'язано з припиненням господарської діяльності платників податків через війну, а з іншого – зі зростанням неподаткових доходів, зокрема субсидій, отриманих від іноземних партнерів.

Таблиця 2.1

Податкові надходження до зведеного бюджету України за період 2019–
2023 р.р., млрд грн.

Показники	2019 рік	2020рік	2021рік	2022рік	2023рік	Абсолютне відхилення 2023/2019	Абсолютне відхилення 2023/2022
Бюджетні податкові надходження, всього:	1070321,8	1136 687,2	1453 804,1	134 225,0	163 085,0	567 763,2	294 860,0
ПДФО	275 458,5	295 107,3	349 785,5	420 672,6	496 343,0	220 884,5	75 670,4
Податок на прибуток підприємств	117 316,8	118 471,8	163 844,5	130 561,8	159 290,4	41 973,6	28 728,6
Податок на додану вартість	378 690,2	400 600,1	536 489,2	467 001,0	580 797,3	202 107,1	113 796,3
Акцизний податок	130 753,3	146681,4	172 064	105215,2	175716,4	44 963,1	70 501,2

Сформовано автором на основі джерела [21].

Аналізуючи податкові надходження за даними табл.2.1. можна зробити висновок, що в 2019 році найбільшу ефективність продемонстрував податок на додану вартість (ПДВ), який забезпечив 29,37% загальних доходів зведеного бюджету.

На другому місці за обсягами надходжень був податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) із часткою 21,36%.

До 2022 року структура податкових надходжень залишалася майже незмінною: найбільша частка припадала на ПДВ (21,26%), за ним слідували ПДФО (19,15%), податок на прибуток підприємств (5,94%), спеціальний податок на споживання (4,79%) та місцеві податки і збори (3,84%).

Таким чином, податок на додану вартість залишається найефективнішим джерелом бюджетних надходжень в Україні, його частка у загальних доходах бюджету коливалася від 19,1% у 2019 році до 32,27% у 2021 році. Високий рівень сплаченого ПДВ свідчить про значне податкове навантаження на кінцевого споживача.

Обсяги надходжень місцевих податків і зборів у 2019–2023 роках, тис. грн.

Таблиця 2.2

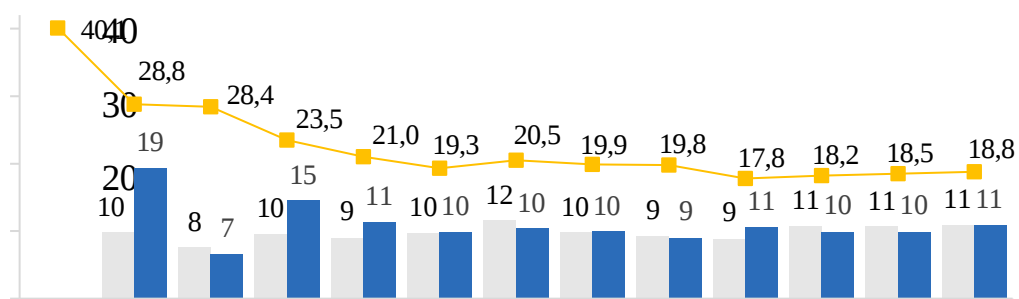
№	Показники / звітні періоди	2019	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення	
							2023 / 2019	2023 / 2022
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Плата за землю, всього	32835,6	31471,7	35263,6	29568,4	34528,9	1693,3	4960,5
	у тому числі:							
	земельний податок	13349,6	12813,6	13843,9	11126,3	12086,8	-1262,8	960,5
	орендна плата за землю	19486,0	18658,1	21419,7	18442,1	22442,1	2956,1	4000
2	Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	4 882,3	5 758,9	7 820,8	7 118,9	9 140,0	4257,7	2021,1
3	Транспортни й податок	276,0	202,8	158,4	103,5	160,5	-115,5	57
4	Єдиний податок	35270,2	38031,0	46282,4	47226,1	55805,4	20535,2	8579,3

5	Збір за місця для паркування транспортних засобів	114,9	91,2	254,1	101,8	151,4	36,5	49,6
6	Туристичний збір	196,2	130,6	244,0	186,4	222,6	26,4	36,2
7	Разом місцеві податки і збори	73575,2	75686,2	90023,3	84305,1	100008,8	26433,6	15703,7
8	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів)	275169,8	290114,8	352013,5	398131,4	114937,0	-160232,8	-283194,4
9	Частка місцевих податків і зборів у доходах загального фонду	26,7%	26,1%	25,6%	21,2%	22,6%	-4,1%	1,4%

Сформовано автором на основі джерела [1]

Упродовж 2019–2023 років частка місцевих податків і зборів у загальних надходженнях загального фонду місцевого бюджету (без урахування трансфертів) у середньому становила 24,4%, коливаючись від 26,7% у 2019 році до 21,2% у 2023 році. За цей період їхня частка у загальних доходах загального фонду місцевого бюджету (без грошових переказів) зменшилася на 4,1 відсоткового пункту – з 26,7% у 2019 році до 22,6% у 2023 році.

Зростання обсягу бюджетного відшкодування ПДВ у 2023 році в 1,6 раза порівняно з 2022 роком сприяло скороченню накопичених у 2022 році сум невідшкодованого ПДВ. Залишок невідшкодованого ПДВ платникам протягом січня - грудня 2023 року скоротився більше ніж удвічі (рис. 2.4).

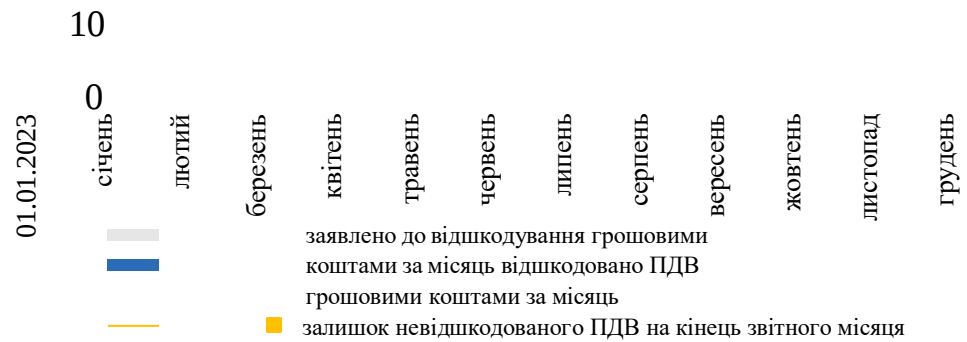

Рис.2.4. Динаміка невідшкодованих Державною податковою службою України сум ПДВ за період січень-грудень 2023 р.р., млрд.грн
Сформовано автором на основі джерела [18]

Платники ПДВ протягом січня-грудня 2023 року подали заявки на відшкодування на поточний рахунок на суму 117,6 млрд грн, що на 11,5 млрд грн (або 10,9%) більше, ніж у 2022 році. Водночас органи ДПС відхилили 7,1 млрд грн, що становить 6% від загальної суми заявленого до відшкодування ПДВ.

У 2023 році сума бюджетного відшкодування на поточні рахунки платників ПДВ склала 132,4 млрд грн, що на 47,8 млрд грн (або 56,5%) більше, ніж у 2022 році. Зокрема, із загальної суми відшкодованого ПДВ у січні 2023 року, яка становила 19,3 млрд грн, 88,5% припадало на суми з терміном відшкодування понад 60 днів. У наступні місяці переважна частина відшкодувань здійснювалася протягом 30–60 днів.

Держфінмоніторинг України відповідає за протидію відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, аналіз фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з корупцією.

З моменту використання ІСФМ було проаналізовано ДСФМ 57852061 сповіщення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

За період січень-грудень 2023 року було отримано 1 432 684 таких сповіщення, на облік з яких було взято 1 429 594 сповіщення.

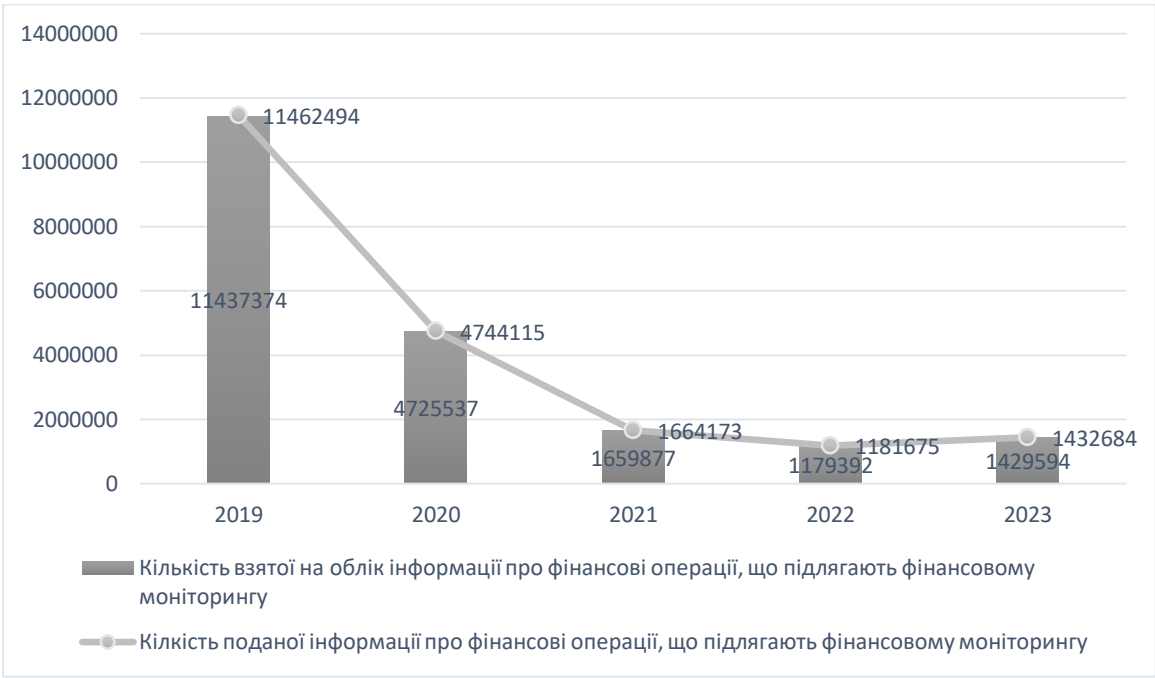

Рис.2.5. Динаміка повідомлень про фінансові операції, які підлягають ФМ за період 2019-2023 р.р., од.

Сформовано автором на основі джерела [20]

За даними рис. 2.5 можемо побачити, що в 2023 році обсяг інформації про фінансові операції, взятої на облік у межах фінансового моніторингу, на 99,9% збігався з обсягом поданих повідомлень. Крім того, у 2023 році кількість таких повідомлень зросла на 250 202 од., що становить 21,2% у порівнянні з 2022 роком.

На рис. 2.6 відображена динаміка кількості повідомлень, одержаних від банків - суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо фінансових операцій, які підпадають під фінансовий моніторинг.

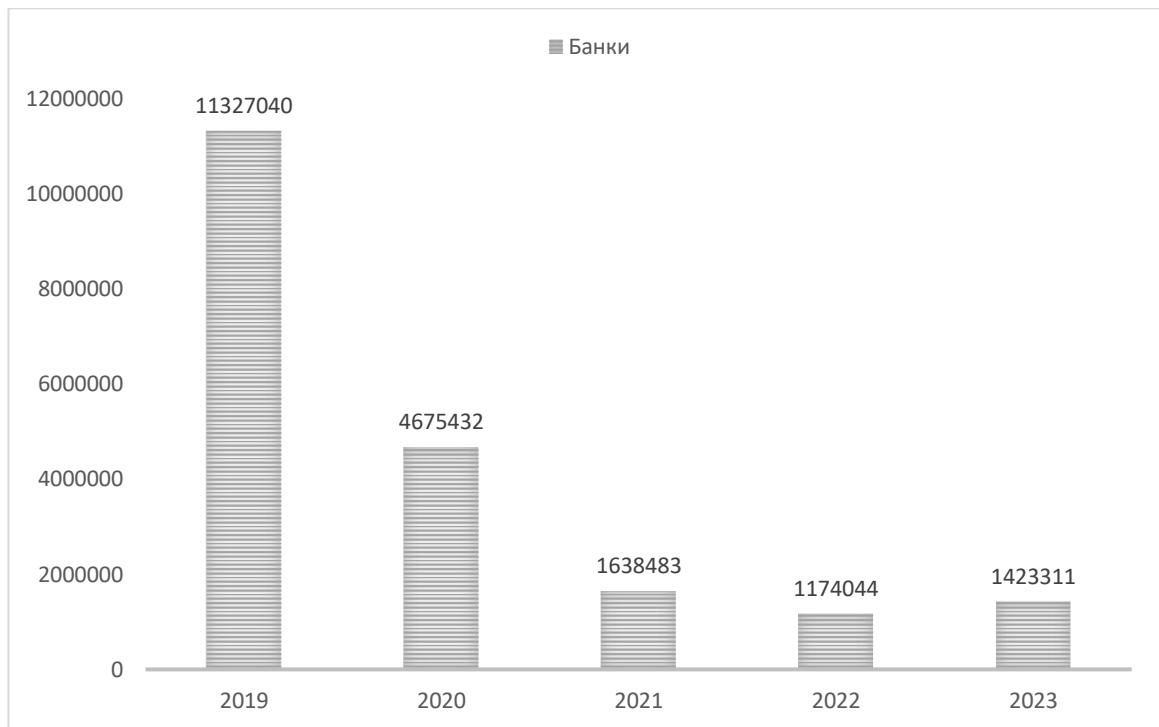

Рис.2.6. Динаміка кількості взятих ДФМ на облік повідомлень про фінансові операції, які надійшли від фінансових установ за період 2019-2023 р.р., од.

Сформовано автором на основі джерела [20]

У 2023 році відсоток повідомлень про фінансові операції, які були зареєстровані Державною службою фінансового моніторингу від банківських установ, становив 99,6% від загальної кількості сповіщень, що підлягали фінансовому моніторингу.

Отже, ДСФМ є ключовим органом у виявленні та запобіганні корупційним злочинам та відмиванню коштів. Завдяки використанню сучасних інформаційних систем, таких як ІСФМ, значно зросла кількість розпочатих фінансових розслідувань, що свідчить про високу ефективність механізмів фінансового моніторингу та їхній вагомий внесок у боротьбу з корупцією.

До антикорупційних органів у сфері фінансового контролю належить Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке здійснює контроль за фінансовими деклараціями посадових осіб, перевіряє законність доходів та витрат державних службовців та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке розслідує корупційні злочини у сфері фінансів та бюджетної політики.

Протягом 2023 року Служба ДФМ передала до правоохоронних органів України 250 матеріалів, що містять підозри щодо корупційних правопорушень.

НАБУ отримало 167 матеріалів (47 узагальнених та 120 додаткових узагальнених).

Державне бюро розслідувань отримало 42 матеріали (18 узагальнених та 24 додаткових узагальнених).

Офіс Генерального прокурора – 8 матеріалів (5 узагальнених та 3 додаткових узагальнених);

БЕБ отримало 2 узагальнені матеріали.

Згідно з переданими матеріалами, загальна сума фінансових операцій, пов'язаних із відмиванням коштів, незаконним збагаченням та кримінальними правопорушеннями, за вказаний період становить 15,5 млрд грн.

Регулярна співпраця з правоохоронними органами сприятиме підвищенню результативності розслідувань і покращенню їхніх підсумків.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного аналізу сучасного стану фінансового контролю в Україні та діяльності правоохоронних органів щодо його забезпечення можна зробити наступні висновки:

сучасні тенденції у сфері фінансового контролю спрямовані на підвищення прозорості, ефективності та підзвітності державних фінансів. Інституційні механізми забезпечення фінансового контролю розвиваються шляхом діджиталізації, інтеграції з міжнародними стандартами, посилення антикорупційних заходів та впровадження ризик-орієнтованих підходів. Впровадження новітніх технологій та розширення відкритого доступу до фінансової інформації сприяє ефективнішому контролю та запобігає фінансовим зловживанням.

Сьогодні, в умовах воєнного стану, Україна поступово усвідомлює, що поряд із зовнішнім ворогом у вигляді російської федерації існує і внутрішній – корупція та використання державних коштів в особистих інтересах. Це проблема, з якою необхідно рішуче боротися, і саме фінансовий контроль відіграє ключову роль у цьому процесі. Завдяки антикорупційним органам у сфері фінансового контролю здійснюється перевірка дотримання законності походження доходів державних службовців та їх витрат, розслідування корупційних злочинів у фінансовій сфері.

Ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів до бюджету пов'язане з практикою приховування отриманих джерел доходів, тому вчасний обмін податковою та оперативною інформацією, своєчасне виявлення та повернення незаконно використаних бюджетних коштів, а також боротьба з нелегальними грошовими потоками є ключовими діями органів державного фінансового контролю для його ефективного забезпечення.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

3.1. Міжнародний досвід формування системи фінансового контролю

Формування ефективної системи фінансового контролю є ключовим елементом забезпечення прозорості та відповідальності в управлінні державними фінансами. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє виявити найкращі практики та адаптувати їх до національних умов.

У світовій практиці існують різні моделі організації державного фінансового контролю, які відрізняються за структурою та підходами (рис.3.1.):

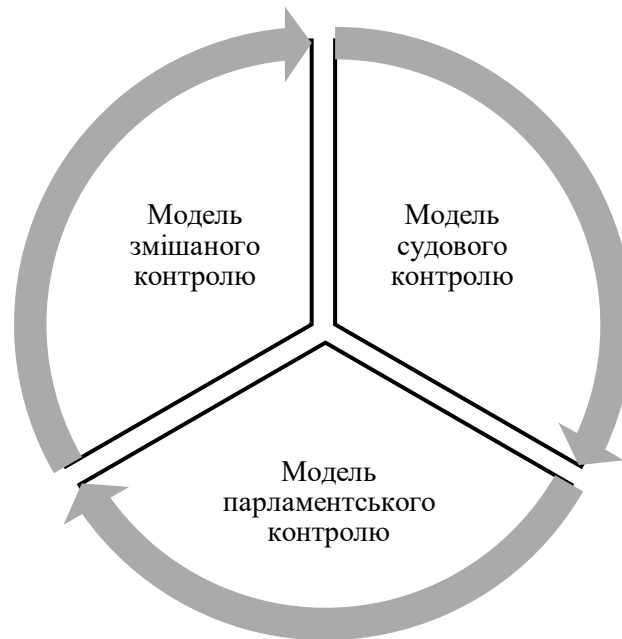

Рис.3.1. Моделі фінансового контролю в Європейському союзі

Сформовано автором на основі джерела [13,33]

Модель парламентського контролю: в цій моделі вищий орган фінансового контролю підпорядковується парламенту. Це забезпечує незалежність контролю від виконавчої влади. Прикладом є Рахункова палата Великобританії (National Audit Office, NAO), яка здійснює аудит державних фінансів від імені парламенту. Вона діє незалежно від уряду і підзвітна безпосередньо парламенту. Очолюється Генеральним контролером та аудитором

(Comptroller and Auditor General, C&AG), який має право доступу до всіх державних фінансових документів і звітності. NAO є ключовим елементом фінансового контролю у Великобританії, сприяючи підвищенню прозорості державного управління та забезпеченню відповідального використання бюджетних коштів.

Модель судового контролю: характеризується тим, що орган фінансового контролю має статус судового органу. Така модель поширена у Франції. Рахункова палата Франції (Cour des comptes) є вищим органом фінансового контролю країни, який здійснює аудит державних фінансів, оцінює ефективність використання бюджетних коштів і забезпечує підзвітність органів влади. Судовий контроль (Fonction juridictionnelle) полягає в розгляді фінансових правопорушень посадових осіб, державних управлінців та накладання санкцій за неефективне чи незаконне використання державних коштів.

Модель змішаного контролю: поєднує елементи державного, парламентського та незалежного аудиторського контролю. У Німеччині Федеральний аудиторський суд є незалежним органом, який підзвітний як парламенту, так і уряду, забезпечуючи баланс між гілками влади. Така система забезпечує багаторівневу перевірку державних фінансів на рівні федерації, земель і муніципалітетів. Система фінансового контролю в Німеччині є ефективною, багаторівневою та прозорою. Завдяки такій системі Німеччина підтримує фінансову стабільність, мінімізує корупційні ризики та ефективно використовує бюджетні ресурси.

Існує низка міжнародних організацій, що займаються питаннями фінансового контролю, аудиту та боротьби з фінансовими правопорушеннями, зокрема:

- INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions) - Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю - заснована в 1953 році. Об'єднує вищі органи фінансового контролю (ВОФК) різних країн. Виступає платформою для обміну досвідом між державними аудиторами. Розробляє міжнародні стандарти аудиту (ISSAI). Вони спрямовані на

підвищення ефективності державного аудиту, забезпечення прозорості та зміцнення довіри суспільства до роботи державних аудиторських органів.

У багатьох країнах світу ВОФК використовують ISSAI як основу для національних стандартів аудиту: в країнах Європейського Союзу ISSAI є основою для регулювання державного аудиту відповідно до принципів Європейської рахункової палати. В Азії та Латинській Америці стандарти ISSAI активно використовуються для підвищення прозорості фінансового контролю та боротьби з корупцією.

Стандартизація діяльності вищих органів аудиту, що входять до INTOSAI, є необхідним процесом, який у сучасних умовах економічної глобалізації набуває особливої актуальності для розвитку публічного аудиту та управління. Вона сприяє забезпеченню незалежного та ефективного контролю з боку вищих органів аудиту.

Важливість стандартів INTOSAI полягає в тому, що вони:

- сприяють широкому застосуванню професійних стандартів з урахуванням національних особливостей кожної країни;
- підтримують уніфікацію діяльності ВОА різних держав на основі порівняльного законодавства, що розширює можливості міжнародного співробітництва;
- слугують критеріями оцінки результатів аудиту, забезпечуючи концептуальну основу для якості досліджень і процедур, які виконуються ВОА;
- визначають основні принципи та методи аудиту в державному секторі, включаючи перевірку систем, що використовують автоматизовану обробку даних;
- гарантують компетентність, незалежність і професіоналізм аудиторів, що підвищує довіру громадськості та органів влади до аудиту публічного сектора;
- сприяють впровадженню новітніх наукових досліджень в аудиторську практику, підвищуючи престиж професії аудитора.

Перші міжнародні стандарти державного аудиту були ухвалені Керівною радою Комітету INTOSAI з професійних стандартів у 1992 році. Вони дозволили певною мірою уніфікувати підходи до проведення аудиту в державному секторі.

Застосування стандартів ISSAI сприяє єдиному підходу до державного аудиту у різних країнах, виявленню фінансових порушень та корупції, підвищенню ефективності використання державних ресурсів та удосконаленню механізмів підзвітності і прозорості.

IFAC (International Federation of Accountants) – Міжнародна федерація бухгалтерів - Глобальна організація, що представляє бухгалтерські та аудиторські професії. Відповідає за розробку міжнародних стандартів аудиту (ISA). Забезпечує впровадження кращих практик у сфері фінансового контролю.

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) – Організація економічного співробітництва та розвитку. Займається дослідженням та розробкою політик у сфері державного фінансового контролю. Видає рекомендації щодо підвищення прозорості та боротьби з корупцією. Публікує індекс сприйняття корупції та інші аналітичні матеріали.

GRECO (Group of States Against Corruption) – Група держав проти корупції (Рада Європи), яка контролює виконання міжнародних антикорупційних стандартів. Оцінює ефективність механізмів державного фінансового контролю. Дає рекомендації щодо посилення прозорості використання бюджетних коштів.

Європейський суд аудиторів (European Court of Auditors, ECA) відповідальний за фінансовий контроль над використанням бюджету ЄС. Проводить аудит фінансової діяльності інституцій ЄС. Видає щорічні звіти про бюджетний контроль.

МВФ (International Monetary Fund, IMF) контролює фінансову стабільність у країнах-членах. Проводить моніторинг бюджетної політики та макроекономічних показників. Надає рекомендації щодо покращення державного фінансового управління.

Світовий банк (*World Bank*) надає фінансування країнам для економічного розвитку. Запроваджує стандарти прозорості у фінансовому управлінні. Контролює ефективність використання коштів, виділених на проєкти розвитку.

FATF (Financial Action Task Force) – Група з фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей розробляє міжнародні стандарти для протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Проводить оцінку фінансових систем країн на відповідність стандартам прозорості.

Вище вказані організації відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного фінансового контролю та боротьбі з корупцією.

Європейський Союз приділяє значну увагу підвищенню прозорості діяльності контролюючих органів, що є ключовим елементом забезпечення підзвітності та ефективності державного управління.

Основні вимоги ЄС у цій сфері представлено в табл.3.1.

Таблиця 3.1.

Вимоги Європейського союзу щодо забезпечення ефективного
фінансового контролю

№	Вимога	Характеристика
1	Посилення внутрішнього контролю	Встановлення надійних систем управління та контролю для ефективного використання фінансових ресурсів та запобігання фінансовим зловживанням.
2	Уникнення конфліктів інтересів	Впровадження механізмів для запобігання конфліктам інтересів серед осіб, які беруть участь у виконанні бюджету, що сприяє об'єктивності та неупередженості контролюючих органів.
3	Реєстрація в Реєстрі прозорості	Суб'єкти, які здійснюють діяльність із представництва інтересів від імені третьої країни, повинні реєструватися в Реєстрі прозорості, що забезпечує відкритість їхньої діяльності
4	Забезпечення громадського доступу	Надання громадськості доступу до ключових даних про діяльність з представництва інтересів, включаючи

		інформацію про фінансування та цілі діяльності, що підвищує прозорість та підзвітність.
5	Зберігання записів	Зобов'язання суб'єктів, які здійснюють діяльність з представництва інтересів, зберігати записи ключової інформації або матеріалів, пов'язаних із їхньою діяльністю, протягом визначеного періоду, що сприяє прозорості та підзвітності.

Сформовано автором за даними джерела [36,37]

Впровадження цих вимог сприяє підвищенню прозорості діяльності контролюючих органів, зміцнює довіру громадськості та забезпечує ефективне використання державних ресурсів.

Отже, аналізуючи різні моделі фінансового контролю в різних країнах світу, можна дійти висновку, що їхнє формування відбувалося під впливом багатьох чинників, серед яких культурно-історичні, політичні та територіальні особливості. Важливу роль у цьому процесі відіграє також форма державного устрою та економічний стан країни. Варто відзначити високий рівень ефективності розглянутих систем фінансового контролю, що зумовлено їхньою гнучкістю та підзвітністю.

3.2. Напрямки підвищення системи забезпечення фінансового контролю в Україні

Фінансовий контроль є ключовим елементом забезпечення ефективного управління державними фінансами та протидії фінансовим порушенням. В Україні система фінансового контролю потребує постійного вдосконалення через виклики, пов'язані з корупцією, неефективним використанням бюджетних коштів та недостатньою прозорістю державних фінансів. У цьому контексті можна виділити кілька основних напрямків покращення системи забезпечення фінансового контролю.

1. Реформування законодавчої бази.

Одним із ключових напрямків удосконалення фінансового контролю є адаптація законодавства до міжнародних стандартів. Це включає:

- гармонізацію нормативних актів із стандартами ЄС та рекомендаціями Міжнародного валютного фонду;
- ухвалення законів щодо розширення повноважень органів фінансового контролю для більш ефективного нагляду за бюджетними витратами;
- посилення відповідальності за фінансові правопорушення та корупцію, включаючи розширення санкцій за розкрадання бюджетних коштів;
- розширення сфери дії антикорупційного законодавства на всіх рівнях державного управління, включаючи місцеві органи влади та комунальні підприємства;
- посилення контролю за фінансовою діяльністю державних підприємств шляхом зобов'язання їх до проведення незалежного аудиту;
- створення спеціалізованих судових органів, що розглядатимуть виключно фінансові правопорушення та корупційні злочини.

2. Цифровізація фінансового контролю

Впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері фінансового контролю сприятиме підвищенню ефективності процесів перевірки та зменшенню корупційних ризиків. До основних заходів належать:

- створення єдиної електронної платформи для моніторингу бюджетних витрат, що дозволить відстежувати рух коштів у режимі реального часу;
- використання технологій штучного інтелекту для аналізу фінансових операцій і виявлення підозрілих транзакцій, що можуть свідчити про махінації;
- запровадження системи електронного аудиту державних фінансів, що дозволить автоматизувати аналіз фінансової звітності та оперативно виявляти недоліки;

- інтеграція державних баз даних для покращення міжвідомчої взаємодії в процесі фінансового контролю та автоматизації перевірок;
- створення цифрового реєстру всіх державних закупівель із відкритим доступом для громадськості та автоматичної перевірки тендерних процедур;
- запровадження онлайн-інструментів для громадського моніторингу витрат бюджету та державних закупівель.

3. Підвищення незалежності органів фінансового контролю

Для забезпечення ефективного фінансового контролю необхідно гарантувати незалежність органів, що здійснюють перевірку. Це передбачає:

- вдосконалення механізму призначення керівництва контролюючих органів, щоб зменшити політичний вплив на їх діяльність;
- мінімізацію адміністративного тиску на органи фінансового контролю шляхом впровадження чітких процедур перевірки;
- забезпечення достатнього рівня фінансування для виконання контрольних функцій, зокрема фінансування проведення незалежних аудитів;
- створення механізмів судового та громадського захисту фінансових контролерів від незаконного тиску;
- посилення прозорості роботи органів фінансового контролю через регулярне оприлюднення звітів про їх діяльність.

4. Розвиток державного та громадського аудиту

Розширення функцій державного аудиту та активізація громадського контролю сприятимуть прозорості фінансових процесів. Основні заходи:

- розширення функціоналу Рахункової палати України, включаючи можливість проведення комплексних фінансових розслідувань;
- посилення взаємодії державних органів із громадськими організаціями та журналістами-розслідувачами для виявлення фінансових порушень;

- створення механізмів для залучення громадськості до процесу контролю за витрачанням державних коштів через спеціальні платформи для публічного моніторингу витрат бюджету;
- впровадження програм навчання громадян методам громадського аудиту та фінансового аналізу;
- проведення регулярних публічних слухань та обговорень щодо бюджетної політики та контролю за її виконанням.

5. Посилення кадрового потенціалу фінансового контролю

Професіоналізація кадрів у сфері фінансового контролю є важливою умовою його ефективності. Для цього необхідно:

- запровадити системи підготовки та підвищення кваліфікації працівників через регулярні тренінги, сертифікаційні програми та міжнародні стажування;
- створити умови для обміну досвідом із міжнародними експертами шляхом участі у міжнародних програмах співробітництва;
- підвищити рівень заробітної плати для залучення кваліфікованих спеціалістів та уникнення конфлікту інтересів;
- створити систему стимулювання добросовісної роботи фінансових інспекторів через систему премій та винагород за ефективне розслідування порушень.

6. Удосконалення механізмів контролю за витрачанням бюджетних коштів

Контроль за бюджетними витратами є основним завданням фінансового контролю. Для його покращення необхідно:

- впровадити нові методи аналізу ефективності використання бюджетних коштів, зокрема методи програмно-цільового бюджетування;
- розширити механізми попереднього контролю над фінансовими операціями, щоб запобігати правопорушенням до їхнього здійснення;
- забезпечити оперативність виявлення порушень та накладення санкцій за допомогою автоматизованих систем;

- створити єдину систему фінансового моніторингу всіх бюджетних установ, яка дозволить відслідковувати ефективність їх фінансових операцій;
- впровадити механізм оцінки ефективності реалізації державних програм, зокрема розробку ключових індикаторів ефективності та щорічні звіти про результати їх виконання.

Удосконалення роботи СФК в Україні включає активний розвиток міжнародних взаємовідносин у цій сфері та інтеграцію в глобальні бази даних та системи фінансового контролю. Такий підхід дозволить значно розширити можливості вітчизняної системи фінансового контролю, а також забезпечити швидке впровадження передового досвіду, інноваційного програмного та технічного забезпечення. Це стає необхідним через глобалізацію, де багато фінансових операцій і процесів, включаючи транскордонні фінансові потоки, не можуть бути ефективно реалізовані в межах однієї країни.

Одним із важливих аспектів удосконалення є активне впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій та сучасного технічного обладнання. Це дозволить підвищити ефективність виявлення правопорушень і полегшить процеси моніторингу та контролю. Водночас, жодна технологія не буде ефективною без належного використання її людьми. Тому важливим є підвищення кваліфікації працівників у сфері фінансового контролю через відвідування тренінгів та курсів, які мають охоплювати не лише нові принципи і механізми виявлення правопорушень, але й навчання ефективному використанню нових програмних і технічних інструментів. Це дозволить не лише покращити професійні навички, але й забезпечити своєчасне та результативне використання новітніх технологій, що є основою для ефективної роботи системи фінансового контролю в умовах сучасного економічного середовища. Крім цього, в результаті такої інтеграції та вдосконалення підготовки кадрів, СФК в Україні стане більш адаптованою до міжнародних стандартів, зможе миттєво реагувати на нові виклики, а також стане потужним інструментом у боротьбі з фінансовими правопорушеннями.

Сучасна система ФК повинна бути особливо гнучкою, оскільки глобальні тенденції вимагають від неї оперативного реагування та ефективної адаптації до змін, як внутрішніх, так і зовнішніх. В період воєнного стану нашої країни ці вимоги стають ще більш критичними.

Впровадження Антикорупційної стратегії на 2021–2025 р.р. передбачає основні стратегічні напрямки для вдосконалення та підвищення ефективності запобігання і протидії корупції (рис. 3.2).

Успішна реалізація заходів, передбачених цією стратегією, дозволить досягти таких результатів:

- значно знизити рівень корупції в країні;
- забезпечити надійну основу для подальших антикорупційних реформ;
- підвищити рівень довіри населення до діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- зміцнити інвестиційну привабливість країни, що сприятиме сталому соціально-економічному розвитку та ефективному відновленню після війни з росією.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

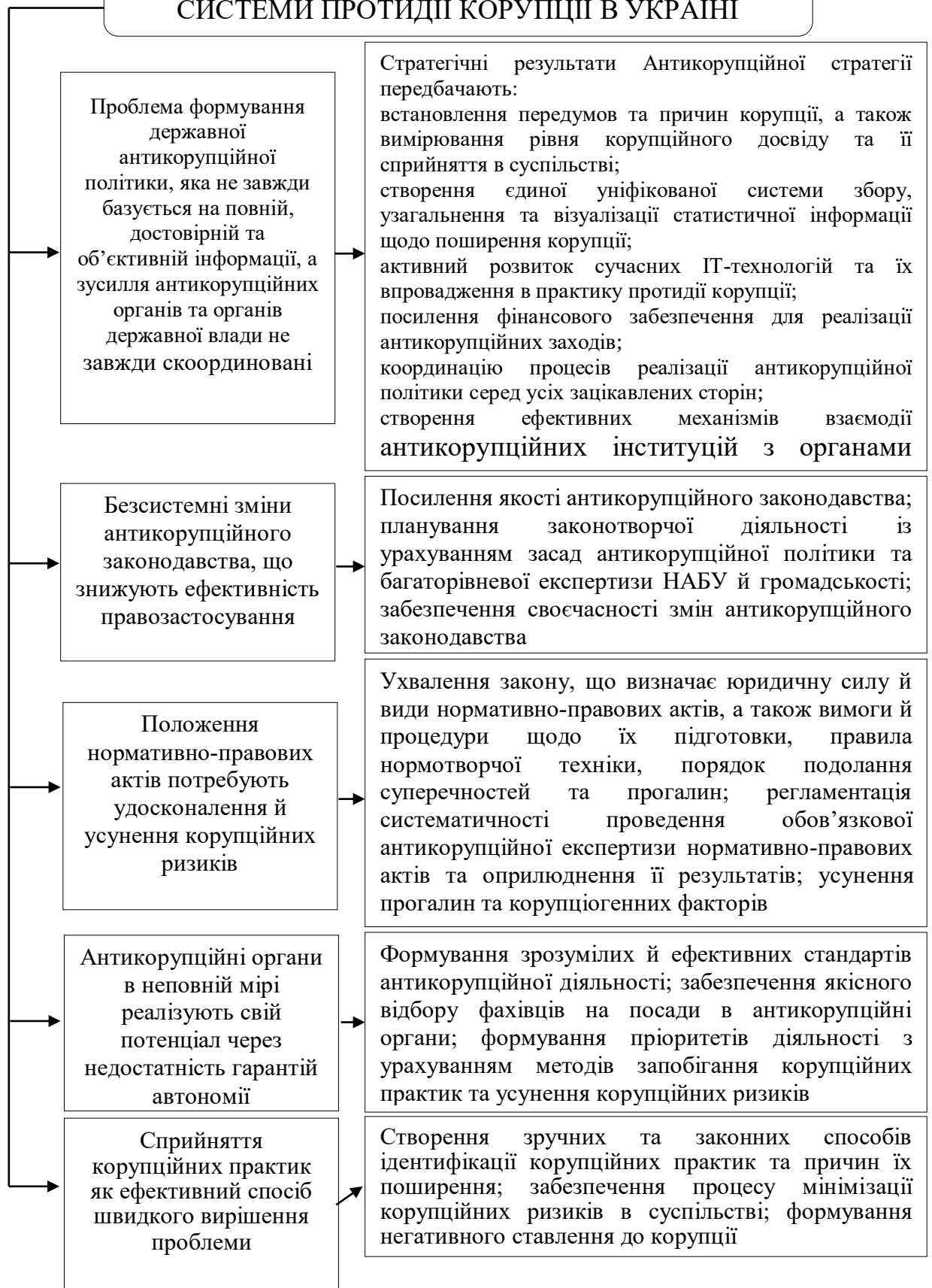

Рис.3.2. Напрями протидії корупції в Україні для збільшенні ефективності СФК

Сформовано автором за даними джерела [9]

Міжнародна співпраця є ще одним важливим елементом для ефективного функціонування ФК. У зв'язку з глобалізацією фінансових потоків необхідно посилювати взаємодію між урядовими установами, міжнародними організаціями та приватним сектором для обміну досвідом, інформацією та ресурсами, що дозволить покращити боротьбу з фінансовими злочинами та корупцією [30].

Зважаючи на важливість фінансового контролю в різних сферах державного управління, варто врахувати, що інтереси держави у фінансах не обмежуються лише бюджетом. Контрольна діяльність охоплює також податкову, митну та банківську сфери.

Як зазначає В. Ф. Піхоцький «...невідповідності та недоліки в системі фінансового контролю проявляються як по горизонталі між законодавчими та виконавчими органами державної влади, так і по вертикалі між різними рівнями влади» [26].

Однією з основних проблем є питання розмежування сфер впливу між різними органами державного контролю, особливо в контексті повноважень. Рахункова палата України (РПУ), яка є поза структурою виконавчої влади, здійснює контроль за її діяльністю, що підтверджує незалежність цього органу, але може впливати на загальну ефективність системи державного контролю.

Зважаючи на це, слід розглянути можливість надання РПУ додаткових повноважень щодо координації діяльності всіх органів державного фінансового контролю. Важливо, щоб функції та компетенція РП концептуально відрізнялися від інших органів фінансового контролю. Одним з ключових кроків є надання РПУ вищих владно-розпорядчих повноважень, а також правом безпосередньої законодавчої ініціативи з питань фінансового контролю. Це включає не лише підготовку і внесення пропозицій щодо усунення порушень у бюджетному процесі, а й ініціативу щодо вдосконалення загального бюджетного законодавства [26].

Крім того, необхідно надати РПУ право розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі фінансового контролю та право звертатися до суду, що досі не врегульовано в чинній нормативно-правовій базі. Ці теоретичні пропозиції щодо зміцнення статусу Рахункової палати знаходять підтримку серед державних структур.

Незважаючи на те, що РПУ є частиною державного механізму, її діяльність охоплює всі аспекти державного устрою, економіки та соціальних питань, що робить її унікальним інститутом в системі фінансового контролю. Важливо зберегти права та функції, закріплені за Рахунковою палатою, не дозволяючи їх перерозподілу в рамках виконавчої влади, що забезпечить її реальну незалежність і ефективність у контролі за державними фінансами.

Таким чином, державний фінансовий контроль, незалежно від того, якими органами він здійснюється, має базуватися на принципі єдності системи. Це передбачає наявність єдиної методологічної та правової бази. Для цього необхідний подальший розвиток конституційної норми, яка визначатиме механізм взаємодії органів законодавчої та виконавчої влади, а також системи фінансування на державному та регіональному рівнях. Важливим є також врегулювання питань, пов'язаних з реалізацією державного і регіонального фінансового контролю, а також визначення відповідальності органів фінансового контролю та посадових осіб за порушення законодавства в цій галузі.

Норми, що стосуються того, що органи місцевого самоврядування не є частиною системи органів державної влади, можуть бути непридатними для сфери державного фінансового контролю. Хоча створення локальної нормативної бази допомагає вирішити деякі проблеми, це не є достатнім для усунення всіх існуючих викликів.

Для ефективного функціонування системи фінансового контролю необхідна не лише розвинута нормативно-правова база, але й ефективна система реалізації права. Важливо також підвищити рівень правосвідомості та правової

культури, оскільки це є важливими складовими ефективного юридичного процесу [30].

Україна активно впроваджує міжнародні стандарти у сфері фінансового контролю. Зокрема, здійснюється адаптація європейських практик для вдосконалення національної системи державного фінансового контролю. Це включає гармонізацію законодавства з вимогами Європейського Союзу, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності та підвищення прозорості діяльності контрольних органів.

Висновки до розділу 3

Вивчення та адаптація міжнародного досвіду є важливим кроком для підвищення ефективності та прозорості системи фінансового контролю в Україні. Це сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, запобіганню корупції та забезпеченню сталого економічного розвитку країни.

Міжнародні стандарти ISSAI є важливим інструментом забезпечення ефективного, незалежного та прозорого державного аудиту. Вони визначають методологічні підходи, забезпечують гармонізацію з міжнародними стандартами та підвищують довіру суспільства до державного фінансового контролю.

Підвищення ефективності системи фінансового контролю в Україні потребує комплексного підходу, що включає реформування законодавчої бази, цифровізацію процесів, підвищення незалежності контролюючих органів та активізацію громадського контролю. Виконання цих заходів сприятиме прозорості фінансових процесів, ефективному використанню державних ресурсів та зниженню рівня корупції в країні.

Вдосконалення системи фінансового контролю в Україні передбачає активний розвиток міжнародних взаємовідносин у цій галузі та інтеграція у світові бази даних і системи фінансового контролю. Такий підхід дозволяє не тільки розширити функціональні можливості та доступність вітчизняної системи

фінансового контролю, але й сприяє швидкому впровадженню найкращих практик та новітніх технологічних і програмних рішень.

Завдяки інтеграції в міжнародну систему, Україна матиме доступ до інноваційних методів контролю, що дозволить підвищити ефективність внутрішнього фінансового нагляду, а також адаптуватися до глобальних економічних тенденцій.

В кваліфікаційній роботі на тему «Система забезпечення фінансового контролю в Україні» досліджено теоретичні засади системи фінансового контролю, охарактеризовано інституційні механізми забезпечення даного контролю, проведено аналіз сучасного стану забезпечення фінансового контролю в Україні, запропоновано шляхи підвищення забезпечення контролю в нашій країні з урахуванням міжнародного досвіду.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

фінансовий контроль є важливим інструментом забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи держави. Його основною метою є перевірка дотримання фінансової дисципліни, раціонального використання ресурсів та попередження фінансових порушень.

Система фінансового контролю включає державний, відомчий, внутрішній та незалежний контроль, кожен з яких виконує специфічні функції. Важливим аспектом є впровадження сучасних методів контролю, зокрема цифрових технологій та аудиту ризиків.

В Україні система фінансового контролю регулюється рядом законодавчих актів, такими як Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Законом України «Про державний фінансовий контроль», Законом України «Про рахункову палату» та іншими нормативними документами.

Важливу роль у здійсненні фінансового контролю відіграють такі органи, як Державна податкова служба, Рахункова палата, Державна аудиторська служба та Національний банк України. Незважаючи на наявність розвиненої нормативно-правової бази, існують проблеми з її ефективним функціонуванням через корупційні ризики, недостатній рівень автоматизації та складність механізмів реалізації контролю.

На сучасному етапі система ФКУ стикається з низкою викликів, зокрема з недостатньою координацією між контролюючими органами, низькою ефективністю виявлення фінансових порушень. В умовах воєнного стану

Україна усвідомлює необхідність боротьби з такими внутрішніми викликами як корупція та використання державних коштів не за цільовим призначенням.

Фінансовий контроль відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи перевірку законності доходів та витрат державних службовців, а також розслідування антикорупційними органами такими, як НАБУ, САУ, НАЗК, ДСФМ корупційних злочинів у фінансовій сфері.

Ефективна робота державного фінансового контролю передбачає своєчасний обмін податковою та оперативною інформацією, виявлення і повернення незаконно використаних бюджетних коштів, а також боротьбу з нелегальними грошовими потоками. Це сприяє зміцненню економічної безпеки країни та забезпеченню прозорості у використанні державних ресурсів.

Пожвавлення ділової активності в міжнародній економіці, високі темпи розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, що використовуються в процесі фінансової діяльності, вимагають постійного вдосконалення фінансового контролю та методів боротьби з нелегальними фінансовими потоками. Така ситуація потребує активної взаємодії національних органів фінансового контролю з міжнародними фінансовими організаціями щодо обміну досвідом та спільних зусиль у боротьбі з організованою злочинністю у фінансовому секторі.

Водночас міжнародний досвід, зокрема країн ЄС свідчить про ефективність використання незалежного аудиту, цифрових технологій та автоматизованих систем моніторингу. Важливим аспектом є впровадження ризик-орієнтованих підходів до фінансового контролю та посилення незалежності контролюючих органів.

Для підвищення ефективності фінансового контролю в Україні необхідно впроваджувати такі заходи як посилення незалежності контролюючих органів шляхом зменшення політичного впливу; розширення використання цифрових технологій для моніторингу та аналізу фінансових операцій; оптимізація нормативно-правової бази з метою її адаптації до міжнародних стандартів; збільшення прозорості у використанні бюджетних коштів через впровадження

відкритих даних; розвиток інституту незалежного аудиту для підвищення якості перевірок; посилення кадрового потенціалу шляхом професійної підготовки спеціалістів у сфері фінансового контролю.

Застосування цих заходів сприятиме підвищенню ефективності фінансового контролю, зменшенню рівня корупції та забезпеченню стабільності фінансової системи України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністрування місцевих податків і зборів органам місцевого самоврядування: поточний стан та проблеми. URL: <https://decentralization.ua/news/18432>
2. Баранова Д.А. Розвиток державного фінансового контролю в Україні як чинника інтеграції до ЄС та інструменту подолання кризових явищ в економіці. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=760>
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456 – VI. URL: <http://search.ligazakon.ua>
4. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підручник. К.: НІОС, 2002. 608 с.
5. Гетманець О.П. Правові принципи бюджетного контролю. *Форум права*. 2017. № 5. С. 84-90.
6. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль: навчальний посібник 2-е видання. К. : Центр учбової літератури, 2019. 424 с.
7. Дікань Л.В. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика: монографія. за заг. ред. Л.В. Дікань. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2016. 332 с.
8. Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль: навч. посібник К.: Імекс-ЛТД, 2007. 304 с.
9. Дропа Я.Б., Тесля С. М., Піхоцька М. Р. Розвиток системи фінансового моніторингу як складової частини формування ефективного контролю й безпеки в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 37. С. 35-43.
10. Дудко В.П. Державний фінансовий контроль: підручник. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Чернівці : Прут, 2008. 624 с.
11. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль в системі управління: монографія. Київ: Ельга; Ніка-Центр, 2002. 360 с.

- 12.Кириленко О.П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика): Навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2000. 243 с.
- 13.Ключка О.В., Ключка С.С. Світова практика організації державного фінансового контролю та можливість її адаптації в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №6 (240). С. 93-104.
- 14.Конституція України : затверджена на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К., 1996. 80 с.
- 15.Микитюк І.С. Принципи організації та здійснення державного фінансового контролю. *Вісник Тернопільського державного економічного університету*. 2006. № 3. С. 88-94.
- 16.Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю: офіційний сайт. URL: <https://www.intosai.org>
- 17.Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с.
- 18.Офіційний сайт Рахункової палати України. URL:<http://www.ac-rada.gov.ua/>
- 19.Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua>
- 20.Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>
- 21.Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755 - VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua /laws/show/988_007
- 22.Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 23.Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016р. №43 (поточна редакція від 12.10.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
- 24.Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від № 2939-XII від 26.01.1992 (поточна редакція від 19.08.2022): URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

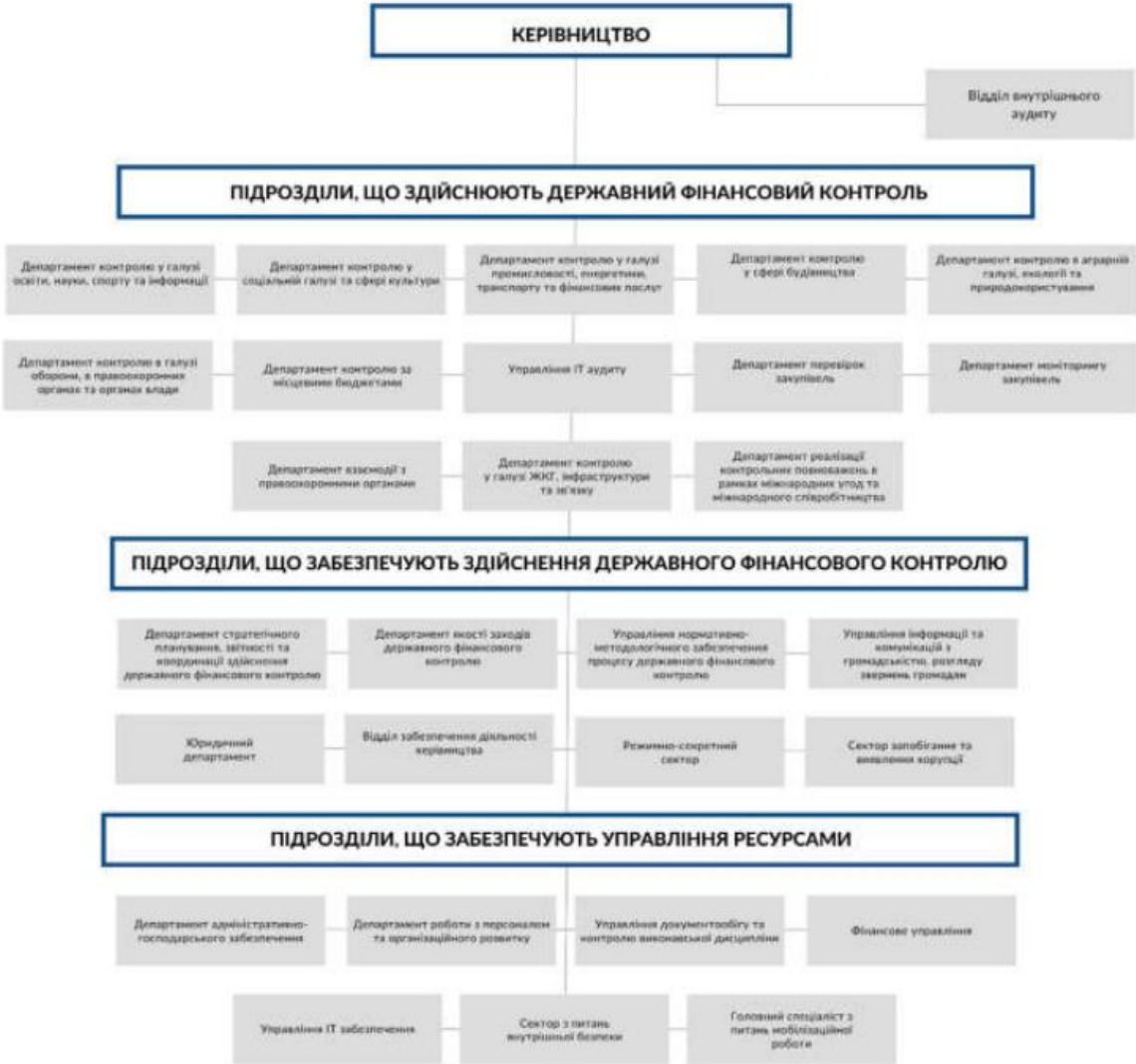
25. Про Рахункову палату України: Закон України від 2 липня 2015 року №576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
26. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: дис. ... док. економіч. наук: 08.00.08 / Львів, 2015. 530 с.
27. Прасюк В.М. Державний фінансовий контроль: визначення поняття. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 3(28). Т. 2. С. 97-102.
28. Слободянюк Ю. Б. Формування системи державного аудиту в Україні: монографія. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2014. 321 с.
29. Стефанюк І.Б. Державний фінансовий контроль: проблеми ідентифікації й визначення системи. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 12-19
30. Федоров С.Є. Фінансовий контроль як абстрактна категорія фінансового права: проблеми сприйняття. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 207-211.
31. Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль: Підручник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 228 с.
32. Шевченко Н.В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 21 с.
33. Background Paper I: Macroeconomic Impact of Illicit Financial Flows (IFF). (2023). Review of The Fund's AML/CFT Strategy-Background Papers. International Monetary Fund. Legal Dept. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/007/2023/053/article-A001-en.xml>
34. Kolisnichenko, R., Tsumariyev, M., Melnyk, N., Gorban, I., & Marushko, N. (2022). Philosophical and Legal Essence of Control in Terms of Ensuring National Security. *WISDOM*, 23(3), 254–261.
35. Ministry of Finance of Ukraine. Financial Control data. 2022. URL: <https://mof.gov.ua/en>
36. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money (MONEYVAL). URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

37. Committee on the Global Financial System. URL: <https://www.bis.org/cgfs/index.htm>
38. Savitri, E., Abdullah, N. H. N., & Musfi, P. N. The performance of the financial sector during the COVID-19 pandemic. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 2022, 377–386. <https://doi.org/10.3846/btp.2022.16670>
39. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232-240.
40. The State Financial Monitoring Service of Ukraine. 2022, financial control. URL: <https://fiu.gov.ua/en/>
41. FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/>
42. Financial Crime Risk Management. URL: <https://www.fiserv.com/en/solutions/financial-performance-risk/financial-crime.html>
43. Zhyvko, Z., Gorban, I., Marushko, N., Korzh, M., & Korogod, N. Human Capital Management Under the Conditions of the Postmodern Society in the Context of Ensuring the Economic Safety of the Enterprise. *Postmodern Openings*, 12(1), 2021, 267-283.
44. U.S. Strategy on Countering Corruption Implementation Plan. URL: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/09/U.S.-Strategy-on-Countering-Corruption-Implementation-Plan-9.5.2023-FINAL.pdf>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Структура Державної служби аудиту України

Таблиця 1

Державні органи фінансового контролю в зарубіжних країнах

№	Країна	Головний орган державного фінансового контролю	Інші органи державного фінансового контролю
1	США	Інститут генеральних інспекторів	- федерального рівня: Рада генеральних інспекторів з питань доброчесності та ефективності США; Офіс спеціальних розслідувань Рахункової палати США; Офіс генерального інспектора Департаменту охорони здоров'я і соціальних служб США; Служба Генерального Інспектора; Департамент Казначейства США; Вища школа Інституту державного аудиту США; - місцевого рівня: Антимонопольний відділ офісу Генерального прокурора штату Мериленд; Об'єднання комітету із законодавчої етики Департаменту законодавчих послуг штату Мериленд; Управління генерального інспектора тощо.
2	Франція	Рахункова палата Франції	Генеральна інспекція фінансів, Генеральна інспекція адміністрацій
3	Великобританія	Національне контрольно-ревізійне управління	Казначейство Великобританії
4	Німеччина	Федеральне міністерство фінансів	Федеральна рахункова палата, Федеральне відомство з фінансів, Федеральне управління державним боргом
5	Швеція	Державне ревізійне управління (Національне бюро з аудиту)	Управління канцлера юстиції, Інститут парламентських аудиторів

